

Linköping University Post Print

Folkhögskolan som musikaliskt förmak: Om musiklinjer, deras rykte och position

Erik Nylander

N.B.: When citing this work, cite the original article.

Original Publication:

Erik Nylander, Folkhögskolan som musikaliskt förmak: Om musiklinjer, deras rykte och position, pp 167-189, in Två sidor av samma mynt?: Folkbildning och yrkesutbildning vid de nordiska folkhögskolorna, eds Fay Lundh Nilsson & Anders Nilsson, Nordic Academic Press, ISBN 978-91-85509-55-3, 2010.

Copyright: Nordic Academic Press

<http://www.nordicacademicpress.com/>

Postprint available at: Linköping University Electronic Press

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-64255>

Folkhögskolan som musikaliskt förmak

Om musiklinjer, deras rykte och position

Erik Nylander

Många ungdomar drömmer om en framtid som yrkesmusiker. Folkhögskolan utgör en betydande lärandearena där en del av dem får hänge sig åt sina drömmar. Inom den institutionaliserade folkbildningen i Sverige har musik vuxit till att bli det studieområde som attraherar flest deltagare av alla folkhögskolekurser, och det ämne som har flest cirkeltimmar hos studieförbunden. Ändå vet vi förvånansvärt lite om hur musikens rum inom folkbildningen är konstituerade socialt, didaktiskt och genremässigt. Detta antologibidrag är ett försök att fylla några av dessa kunskapsluckor.¹

Jag kommer här att analysera folkhögskolornas musiklinjer med avseende på genrebredning och söktryck och jag hämtar inspiration från en utbildningssociologisk forskningstradition vars mest kända namn förmodligen är Pierre Bourdieu (1996, 2000). Den här texten berör emellertid inte hur olika grupper använder utbildningssystemet, eller hur kulturens koder och vanor är strukturerade och återskapas i relation till habitus. Ambitionen är istället att med hjälp av genrefrekvenser och söktrycksstatistik resonera kring musiklinjernas plats i det större utbildningslandskapet samt visa på folkhögskolornas roll

1. I min kommande avhandling om folkhögskolornas musiklinjer kommer jag att utveckla några av dessa teman ytterligare.

som ett yrkesmusikaliskt förmak.² Den deskriptiva statistiken följs av en diskussion kring de specialiseringstendenser som vissa av de praktisk-estetiska folkhögskolekurserna genomsyras av idag. Avslutningsvis frågar jag mig om musiklinjerna håller på att utvecklas till estetiska collegeutbildningar.

Musiklinjernas folkhögskolehistoria – en kort resumé

Folkhögskolan som institution har förhållit sig ambivalent till processer som direkt och indirekt sökt inlemma verksamheten i den statliga utbildningshierarkin, eller anpassa den efter arbetsmarknadens specialisering och temporära behov. Å ena sidan har folkbildningens företrädare förfäktat utbildningsformens autonomi och egenart såsom varande ”fri och frivillig”, utan fast läroplan, strikta betygssystem och så vidare. (Larsson, 2005). Å andra sidan löper ett yrkesorienterat spår rakt igenom den svenska folkhögskolehistorien (Landström, 2004). I folkhögskolans genes finns till exempel den praktiska orienteringen mot lantmannasysslor och lanthushållning (Landström, 2004, s. 50–51). Strategin att freda folkhögskolan från kast i den politiska ekonomin har ändå genomsyrat många statliga regleringsbrev och betänkanden. I en formulering från Skolkommisionens folkhögskoledelegation från 1952 heter det till exempel:

[Folkhög]skolan bör icke, såtillvida icke särskilda traditionsskäl föreligger, meddela undervisning i sådana ämnen, som ger yrkesskolor och andra anstalter för yrkesutbildning deras speciella karaktär. Inte heller skall skolan anpassa undervisningen inom sina ämnen efter yrkesanstalternas kursplaner eller sträva efter att ta upp samma kunskapsstoff som dessa. Vad folkhögskolan på denna punkt bör göra är endast att ge sina elever tillfälle att pröva, om deras intresse för ett visst ämnesområde är så starkt, att det kan bära upp en framtida utbildning. (SOU, 1953, 43)

Genom att betona bildningsbegreppets öppnare och icke-formaliserade sida och kontrastera sig mot utbildningsväsendet och re-

2. Begreppet ”förmak” har jag hämtat från Marita Flisbäcks läsvärda avhandling *Att lära sig konstens regler* (2006).

gelrätta ”yrkesanstalter”, konstituerar delegationen i denna passus folkhögskolan som en bredare arena för vuxnas lärandeambitioner och allmän medborgerlig fostran (Gustavsson, 1991). Visst skall man under folkhögskolans tak få testa hurvida ens intressen för olika yrkespraktiker är starka nog att satsa på, men folkhögskolan får aldrig bli en yrkesutbildningsanstalt i mängden, tycks man resonera. Folkhögskolan skall dana människor – icke facklärd, om vi får tro folkhögskoledelegationen. Citatet innehåller emellertid den intressanta brasklappen ”såtillvida icke särskilda traditionsskäl föreligger”, varför man får känslan av att det finns undantag.

Från och med läsåret 1952/1953 fick Folkliga musikskolan i Ingesund status som musikfolkhögskola och gjorde därmed Lillsveds gymnastikutbildning och Varas jordbruksskola sällskap som special- eller undantagsskolor (SOU 1953:24, s. 70). Vid dessa skolor var verksamheten helt inriktad på ett enskilt ämne. Historikern Anna Larsson har i *Musik, bildning, utbildning. Ideal och praktik i folkbildningens musikpedagogiska utbildningar 1930–1978* (2007) skildrat den väg som den ”folkliga musikskolan” tog för att vinna legitimitet som folkbildande verksamhet och erhålla de resurser som följde av att officiellt klassificeras som (musik)folkhögskola. Det undantag som möjliggjorde att först Folkliga musikskolan och sedan Framnäs kunde inlemmas i folkhögskolegemenskapen, trots sina utpräglade musikaliska nischer, gick under namnet Ingesundsstadgan (Larsson, 2007, s. 78ff). Den innebar att musikundervisningen fick vara mer yrkesinriktad och specialiserad än vad den ordinarie folkhögskolestadgan föreskrev.

Både specialskolor som Ingesund och linjedifferentiering mellan allmän och särskild kurs var vid 1900-talets mitt uppseendeväckande fenomen i folkhögskolevärlden. Larsson refererar en annan nyckelpassage i ändamålsbeskrivningen, enligt vilken Folkliga musikskolan skulle ”verka till det folkliga musiklivets gagn genom att bereda musikintresserad ungdom god, fackmässig undervisning i instrumentalmusik och sång jämte därav betingade teoretiska ämnen samt att utbilda studieledare för de folkliga musiksammanlutningarnas behov” (Larsson, 2007, s. 78).

På 1950-talet fanns det bara en handfull folkhögskolor som erbjöd renodlade musiklinjer. Fram till denna tid frodades emellertid

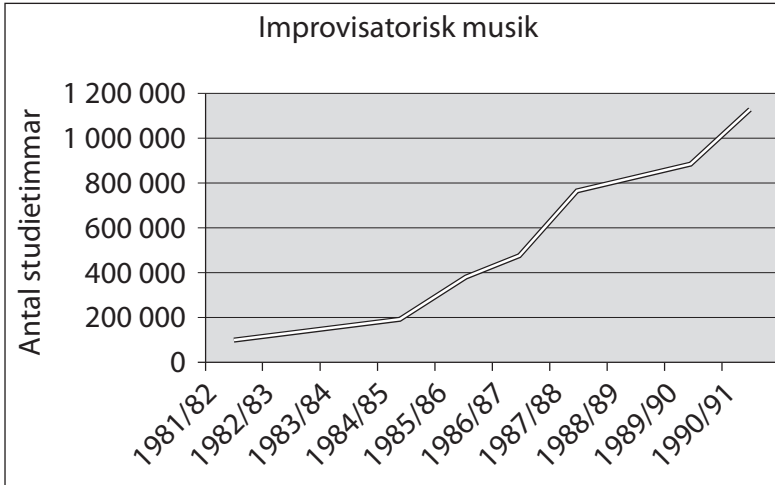
andra amatörmusikaliska inslag vid många folkhögskolor, främst i form av unison sång. Allsången var ett närmast obligatoriskt inslag vid det sena 1800-talets och det tidiga 1900-talets samkväm och morgonsamlingar, och är så fortfarande vid folkhögskolorna i Danmark (Nylander, 2008; Bohman, 1985). Expansionen av den mer specialiserade musikutbildningen på folkhögskolorna började ta fart ordentligt under 1960-talet då ett tiotal skolor etablerade musikkurser. Från 1972 till 1990 öppnade ytterligare 26 folkhögskolor särskilda musiklinjer (Grandin, 2009, s. 104, Larsson, 2007, s. 121). Mot slutet av 1970-talet omvandlades delar av verksamheten på folkhögskolorna Ingesund och Framnäs till musikhögskolor (Larsson, 2007, s. 125). Ombildningen av de bägge skolorna är ett intressant exempel på ambivalensen mellan amatörism och professionalism inom folkhögskolan. Gränsdragningarna mellan folkhögskolans bildningsarbete och högskoleutbildningarna har inte alltid varit så tydliga som man ibland låtit vilja påskina. Utvecklingen är också ett typfall på att folkhögskolorna gått i bräschen för någonting som med tiden knoppat av sig i andra verksamhetsformer (Larsson, 2005). Musiklinjerna på folkhögskolorna fortsatte att expandera under de sista decennierna av 1900-talet. I skrivande stund finns det runt 50 folkhögskolor som erbjuder musiklinjer och musikerutbildningar.

Musikinstruktörerna som skulle utbildas på Ingesund och Framnäs från mitten på 1950-talet var ämnade till ”det folkliga musiklivets gagn”. Det nya behovet av musikinstruktörer kan bland annat ses i ljuset av att studieförbunden, företrädesvis ABF och IOGT, alltsedan 1930-talet tagit en relativt ny studieform under sina vingar, nämligen musikcirkeln (Larsson, 2007, s. 32ff). Folkbildningssatsningarna på amatörmusicerande cirklar gick från att vara ett kontroversiellt och småskaligt experiment till att utgöra en stabil och viktig del av studieförbundens totala cirkelverksamhet vid början av 1950-talet. Den kommunala musikskolan och de sociala rörelsernas körer och musikkårer var andra verksamheter som skulle gagnas.

Studieförbundens musikcirklar är i kulturrapporteringen indelade i något besynnerliga kategorier, som ”improvisatorisk musik” och ”sång och musik i grupp”, vilket omöjliggör innehållsanalyser. Vad man kan se är att musikcirkelarna i studieförbunden växer lavinartat under andra halvan av 1900-talet och att en betydande del

av ökningen skedde just inom området ”improvisatorisk musik” (Håkansson, Lundin, Nilsson, 2008).

Figur 1. Antal studietimmar i ”improvisatorisk musik” 1981–1992

Källa: *Statistiska meddelanden*. Ku 10, 1984–1992

Från 1990-talet fortsätter sedan det totala antalet musiktimmar per år att öka, liksom andelen ”improvisatorisk musik” visavi andra statsbidragsberättigade ämnen (Håkansson, Lundin, Nilsson, 2008). I dagens studieförbundsrapportering är de improvisatoriska cirklarna och gruppmusicerandet de mest populära cirkelämnena i antal cirklar och timmar räknat.³ Även inom ramen för folkhögskolornas särskilda kurser svarar området ”musik” för den mest populära kursinriktningen idag, oavsett om man räknar deltagarveckor eller deltagare.⁴

3. <http://www.folkbildning.se/page/435/amne.htm> (hämtad 2009-05-29) Musikcirklarna består dock till stor del av band som repar mycket studieintensivt. Lusten att spela driver, som Grandin påpekat, upp antalet timmar per individ (Grandin, 2009, 105).

4. <http://www.scb.se> (hämtad 2009-09-03, tabellen ”Deltagare i folkhögskolekurser efter län, kön och kursstyp (grupperad). Termin 1997/1VT–2008/2HT”

Folkhögskolans musiklinjer idag

Anna Larssons (2007) idéhistoriska tillbakablick över Ingesund och Framnäs folkhögskolor är intressant av flera skäl. Som vi såg infördes ett undantag från rådande folkhögskolestadga och från prioriteringen av den ”allmänna och medborgerliga bildningen”. Ingesundsstadgan finns ett behovsorienterat motiv till den renodlade musikundervisningens existens. Sverige behövde, lite förenklat, musikinstruktörer som kunde odla och kultivera folkets musicerande och musikintresse i önskvärda riktningar. Men Ingesundsstadgan markerar också början på en enorm expansion av mer specialiserade folkhögskolekurser, där man inte minst inom musikens område kan ana en successiv förskjutning från de mer allmänbildande folkbildningsidealen mot en allt högre grad av estetisk specialisering.

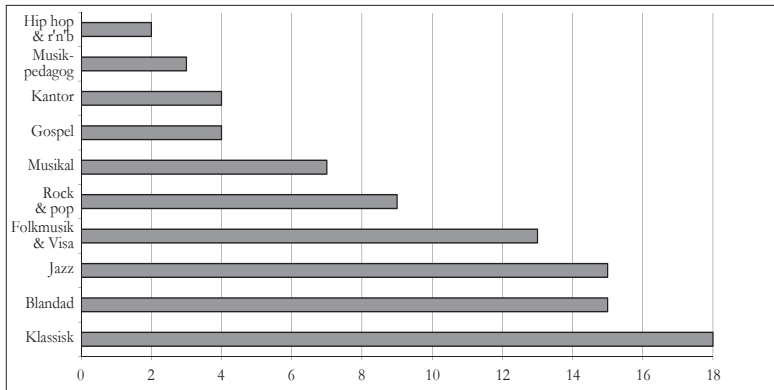
Musikaliskt utbud: samtida genreutbredning

Expansionen av de specialiserade kurserna i musik på folkhögskolorna har också inneburit att fler genrer trängt in i den institutionaliserade musikundervisningen. Kursutbudet låter sig svårligen summeras på något enkelt sätt efter genre, eftersom de musikaliska gränserna är flytande och många linjer består av blandning av genrer. Figur 2 är ett försök att konstruera en genretabell som bygger på hur folkhögskolorna själva väljer att beteckna sina musiklinjer på hemsidor och i programblad. Listan består av en blandning av musikaliska genrer (jazz, klassiskt, rock, etc.) och profiler såsom utbildningar till kantor eller musikpedagog. Sätten att beskriva verksamheterna varierar något mer än vad figuren avslöjar. I klassificeringen av generna har jag letat efter jämförbara och någorlunda betydelsebärande kategorier.⁵ Folkhögskolorna som finns representerade i figuren är 50 till antalet och har hämtats ur det register som FIN (Folkhög-

5. Även uppgifter om kursernas ”musikaliska tonvikt” och liknande har här räknats in som en genreprofil. Den bland folkhögskolorna spridda benämningen ”afro” har till exempel ofta hamnat under jazz, (det vill säga i de fall då ”jazz” uppgetts som huvudsaklig musikgenre inom den afroamerikanska genrepertoaren) eller i kategorin ”blandad” då flera genrer radas upp som likställda. Singer/songwriter har för det mesta hamnat under folkmusik & visa, även om genren ibland varit svår att skilja från popmusik.

skolornas informationstjänst) tillhandahåller över folkhögskolor i Sverige. Drygt en tredjedel av landets folkhögskolor erbjuder således musikutbildningar.

Figur 2. Genreutbredning på Folkhögskolornas musiklinjer höstterminen 2009. Antal musikprofiler efter genre/inriktning

Källa: FIN och musiklinjernas hemsidor verksamhetsåret 2009.

Att en musikalisk genre institutionaliseras inom utbildningsväsendet kan ses som en indikation på att musiken kanoniseras och görs legitim. Att döma av figur 2. har jazzen och den klassiska musiken nått sanktionerade positioner i folkhögskolornas musikutbildningslandskap. Institutionaliseringsen av jazzmusiken under senare delen av 1900-talet är ett exempel på hur en musikalisk genre kan färdas från bespottad "dans- och negermusik" (sic) till den kanoniserade kulturens finrum (Arvidsson, 2002). I distinktionerna mellan högt och lågt, som präglade många av de svenska folkbildningsdebatterna om musik under andra halvan av 1900-talet, kan man se hur jazzmusiken rör sig från fult till fint (Sundgren, 2001). Denna succesiva genresystemförändring sammanfaller, som av en händelse, även med att det musikaliska "avantgardet" från 1960-talet växer upp och når inflytelserika positioner som musklärare, kritiker, medlemmar i konstnärsnämnder, beslutsfattare på skivbolag och så vidare. Motsvarande resa, om än i betydligt modestare form, går förmodligen även att följa i vissa av rockens och popens musikaliska stråk.

Vad som vid första anblick slår en i ovanstående frekvensdiagram

är hur det avviker drastiskt från lyssningsvanorna hos ungdomar såsom den presenterats i tidigare kartläggningar (se till exempel Bjurström, 1997; Elofsson, 2002). Populärmusikaliska genrer som pop, rock, metal, hip hop, techno och reggae har under en längre tid stått högst i rang i ungdomsgenerationerna medan den klassiska musiken, jazzen, visan och folkmusiken fört en mer undanskymd tillvaro (Bjurström, 1997). Vi skulle av lyssningsvanorna att döma kunna förvänta oss en väldig rusning till det fåtal kurser som ges under populära genrebeteckningar som hip hop, rock och r'n'b. En mer kontroversiell tolkning skulle kunna vara att det är med musikaliska genrer på folkhögskolor som med museer, de upprättas först när föremålen är på väg att fasas ut av strukturella samhällsomvandlingar (jfr Edqvist, 2009). Folkhögskolemusiken intar i en sådan tolkning en slags respiratorfunktion, där tidigare generationers musikaliska skötebarn får hjälp att överleva i samtidens kommersialiserade musikalandskap. Men i en sådan tolkning skulle folkmusiken, jazzen och den klassiska musiken förhålla sig till samtiden ungefär på samma sätt som ett friluftsmuseum gör i relation till industrialiseringen, vilket inte känns som en hållbar tes rakt igenom.

Genremönstret och dess tonvikt på pop och rock går delvis igen i Manfred Scheids enkätstudie i avhandlingen *Musiken, skolan och livsprojektet* (2009). Scheid undersöker den för oss än mer relevanta frågan vilken typ av musik gymnasieungdomar idag väljer att spela, och finner betydande skillnader mellan elever på musikestetiska programmet och elever som har musiken som tillval (Scheid, 2009, s. 53ff). Framförallt uppgav esteteleverna i högre utsträckning jazz som favoritgenre (Scheid, 2009, s. 58). Eftersom esteteleverna i denna studie visar sig ha högre antagningspoäng och föräldrarna uppvisar längre utbildningsmeriter reser Scheid frågan om det inte inträffat en förskjutning i den kulturella kapitallogiken där jazzen vunnit mark i relation till andra genrer.

Ytterligare en intressant aspekt av detta genredigram är hur den förhåller sig till en föreställd arbetsmarknad och till möjligheter till fortsatta akademiska studier. Å ena sidan kan man konstatera att sådana specialiserade profiler som kan förväntas ge en relativt god arbetsmarknad idag, såsom efter genomförd kantorsutbildning, är relativt få i antal jämfört med de något mer diffusa arbetsmarknads-

utsikter som förknippas med en helhjärtad investering inom de populärmusikaliska inriktningarna. Inte heller är de musikpedagogiska nischningarna på folkhögskolorna speciellt många, detta trots att lärarbanan förmodligen är ett mer ”realistiskt” framtidsscenario än idéer om att försörja sig som frilansmusiker. Utsikterna att få arbete tycks alltså inte räcka till som förklaring. Å andra sidan domineras folkhögskoleutbildningarna av jazz och konstmusik, vilka är de största och mest välrenommerade genreprofilerna på de musikhögskolor där en ansevärd mängd av deltagarna verkar sträva efter att ta sig in. Jazzens och den klassiska musikens dominans i genretabellen skulle alltså kunna peka mot att musiklinjerna blivit ett slags obligatoriskt förmak för stundande musikhögskoleutbildningar. Att jazzen och den klassiska musiken dominerar här kan således bero på pull-effekterna från det högre stratat i utbildningssystemet.

Musikalisk efterfrågan: genremässigt söktryck

För att ytterligare nagelfara hur det förhåller sig med musikgenrernas ställning inom folkhögskolornas många utbildningskontexter är söktrycket till linjerna en intressant indikator att använda. Om musikhögskolorna kan sägas utgöra en central pull-effekt i sammanhanget är den kollektiva viljan att bli antagen inom en viss genre en avgörande push-effekt. Söktrycket på en linje förtäljer något om den popularitet utbildningen är jämfört med andra, och genrernas sammanlagda söktryck torde vara en god värdemätare på hur stark rekryteringsbas olika musikaliska uttryck vilar mot. I tabell 1 presenteras söktrycket för hösten 2009 differentierat efter genre. Tabellen bygger på en enkät som mejlades ut till alla folkhögskolor med musiklinjer, och som kompletterades med uppgifter som erhöles per telefon.⁶ De ansvariga på musiklinjerna har svarat på frågorna 1) Hur många sökte er musiklinje hösten 2009? 2) Hur många platser konkurrerade de om? samt 3) Hur ser söktrycket ut på varje genre/profil? Söktrycket beräknas genom att man delar

6. Ingen allmän linje med musikundervisning, distans- eller halvfartsutbildning ingår i materialet.

antalet sökande med antalet tillgängliga platser.⁷ ”Antal skolor” står för hur många genrer och profiler som finns representerade i undersökningen.

Tabell 1. Söktrycket till folkhögskolornas olika genreprofiler, höstterminen 2009.

Genre/ profil	Antal sökande	Antal platser	Söktryck/ (medelvärden)	Antal skolor	Standard- avvikelse
Jazz	2 433	224	10,9	15	3,9
Rock & pop	833	133	6,3	9	2,9
Musikal	690	141	4,9	7	3,2
Blandade	1 103	274	4,0	15	3,5
Klassiskt	1 104	330	3,3	18	1,8
Folkmusik & visa	581	216	2,7	13	2,2
Gospel	151	59	2,6	4	2,0
Hip hop & r'n'b	112	43	2,6	2	0,5
Pedagogik	85	40	2,1	3	0,6
Kantor	103	66	1,6	4	0,6
Totalt	7 195	1 526	4,7	90	3,7

Källa: Enkätdata från musiklinjerna verksamhetsåret 2009.

I tabell 1 kan man se de generella söktrycken till olika genreprofiler hösten 2009. Musiklinjerna ligger överlag en bra bit över det genomsnittliga söktrycket till folkhögskolornas särskilda kurser, som höstterminen 2009 låg på 2,3 sökande per studieplats.⁸ De eventuella skillnaderna mellan enskilda instrumentprofiler redovisas inte i tabellen.

7. Egenrapporterade data är alltid behäftade med olika typer av problem. Viss försiktighet i tolkningarna av statistiken är därför på sin plats. Det är för det första inte ovanligt att man söker till fler än en folkhögskola eller inriktning. En annan osäkerhetsfaktor är huruvida uppgiftslämnarna har angett antalet mottagna anmälningar eller hur många personer som infann sig på audition. Tabellens generella mönster på genrenivån torde emellertid vara tillförlitliga, eftersom eventuella skillnader i rapporteringen borde drabba genreprofilerna någorlunda jämnt och eftersom det totala antalet observationer i detta fall är relativt många, (90 genreprofiler och 7 195 sökningar sammanlagt).

8. ”Söktryck till folkhögskolan hösten 2009”, <http://www.folkbildning.se/page/579/uppfoljning.htm> (hämtad 2010-02-22).

Variationen dem emellan kan visserligen vara ganska stor, men att få in ett heltäckande underlag från samtliga skolor på instrumentnivån bedömdes helt enkelt vara en alltför tidskrävande uppgift.

I tabellen går det att skönja en ganska klar hierarki mellan olika genrer. Folkmusik & visa och jazzlinjerna erbjuder till exempel lika många studieplatser, men har en väsensskild efterfrågesida. Det mest iögonfallande i den sammanlagda statistiken är de extremt höga söktrycksvärden som jazzutbildningarna frambringar. Det genomsnittliga söktrycket till kurserna med jazzmusikalisk tyngdpunkt låg höstterminen 2009 på över 10 sökande per plats. Standardavvikelsen, alltså söktrycksspannet, är förhållandevis stort inom jazzgenren (3,9), varför vi redan nu kan dra slutsatsen att skolornas söktryck skiljer sig åt i hög grad. Jazzsång är den enskilda instrumentprofil som har högst söktryck, ibland långt över 50 sökande per studieplats.

Den andra dominerande genreprofilen, den klassiska, uppvisar inte tillnärmelsevis samma popularitetsnivåer som jazzmusiken. Standardavvikelsen inom de klassiska profilerna är så pass stor (1,8) i relation till medelvärdet (3,3), att vi kan misstänka att de på vissa håll nästan helt saknar återväxt. Detta kan naturligtvis få långtgående konsekvenser i både andra och tredje led. För på samma sätt som folkhögskolans rekrytering bygger på musikundervisningen på gymnasienivå och de kommunala musikskolornas verksamhet, kan musikhögskolorna få problem att rekrytera studenter när *push*-tendensen är så pass svag som den är inom den klassiska musiken. Om musikhögskolorna får problem att fylla sina klassiska linjer, riskerar symfoniorkestrarna i sin tur att utarmas.⁹

När man har de olika utvecklingskurvorna för jazzen och den klassiska musiken i åtanke blir man inte direkt förvånad över att jazzeliten idag mobiliserar för att få en större del av statsanslagen, eller över att Rapport går ut med nyheter om hur svårt det börjar bli att rekrytera musiker till de symfoniorkestrar som ligger utanför

9. Det kan vara värt att notera att Musikkonservatoriet i Falun etablerat sig som en plantskola för klassiska musiker, likt de folkhögskolor vi diskuterar här. Elevantalet vid Faluns konservatorium är dock så litet att det inte påverkar de generella tendenserna för den klassiska musiken nämnvärt.

storstäderna.¹⁰ Och om jag för en sekund tillåter mig själv att agera framtidsforskare föreställer jag mig att den genresystemförändring vi här ser konturerna av kommer att fortgå så länge folkhögskolekohorterna ser ut som de gör. De klassiska musiklinjerna på folkhögskolorna lär bli färre och de improvisatoriska linjerna fler. Men troligen kommer också den klassiska musiken successivt att få vänja sig vid att lämna ifrån sig delar av statsanslagen till det jazzmusikaliska fältet.

En annan tolkning skulle förstås vara att alla som vill ägna sig åt klassisk musik söker sig direkt till musikhögskolan. Det skulle i så fall delvis kunna bero på att högskolorna är djupare rotade i den konservatorietradition ur vilken så mycket lärande inom det klassiska området stammar, medan jazzens mer informella improvisatoriska lärandelandskap bättre harmoniserar med folkhögskolan och dess pedagogik. Musikalisk fostran till klassisk musiker har dessutom en något tydligare ungdomskult kring sig, än dess jazzmusikaliska dito. En något mer försiktig tolkning av söktrycksstatistiken skulle nöja sig med att konstatera att folkhögskolan verkar utgöra en mer obligatorisk bildningsinstans för blivande jazzmusiker, än den är för blivande klassiska musiker.

Inom rock & pop-linjerna och musikalprofilerna är återväxten lite kraftfullare än inom de klassiska profilerna, men den kommer inte i närheten av jazzen. Rockmusiken har redan letat sig in på landets musikhögskolor men tycks fortfarande lida av en ganska otydlig infrastruktur (i form av till exempel nischade spelställen, institutionell inbäddning, kritiker, skivbolag etc.). Rockmusikens formation liknar på det hela taget mindre ett autonomt fält, i Bourdieus mening, än vad exempelvis jazzen eller den klassiska musiken gör (jfr Bourdieu, 2000). Längst ner i tabell 1 återfinns KY-utbildningarna till kantorsexamina, föreberedande kantorsutbildningar samt musikpedagog. Detta förstärker bilden av att renodlade yrkesmusikaliska utbildningar på folkhögskolorna inte förmår locka så många sökande. Kulturekonomiska logiker och arbetsmarknadslogiker är på många sätt väsensskilda. Men det finns inte heller, av vad vi kan

10. ”Svårt rekrytera svenska musiker”, Rapport 2009-01-10 samt Lina Nyberg: ”Musikernas ekonomiska situation är ohållbar”, debattartikel på <http://www.orkesterjournalen.com>, 2010-01-29.

se, något självklart samband mellan ungdomarnas lyssningsvanor och vilka musikkurser som är populärast (jfr Bjurström, 1997; Elofsson, 2002). Utbildningarna inom hip hop och r'n'b är dock så få, och dessutom relativt nystartade, att det är vanskligt att generalisera utifrån deras söktryckstendenser från 2009.

Höga söktryckstal innebär att konkurrensen om platserna är hård. Vanligtvis löser musiklinjerna detta genom att kandidaterna får genomgå en audition, där deras förmågor testas på grundval av musikaliska kriterier som gehör, rytmik, känsla och melodi. Som vi såg i genretabellen tycks spannet på söktrycket (standardavvikelsen) inom vissa genrer vara ganska stor. Detta skulle kunna peka på att vissa folkhögskolors popularitet driver upp det totala genremässiga söktrycket, och omvänt att vissa skolor drar ner den genremässiga medelvärdesumman. Kanske räcker det med att en riktigt populär skola erbjuder vissa inriktningar för att lyfta hela genren? För att kontextualisera söktrycksstatistiken ytterligare ska vi därför studera hur de olika skolornas söktrycksnivåer ser ut mer i detalj.

Söktryck per folkhögskola

I nedanstående tabell presenteras söktrycket efter det namn som folkhögskolan har. Även denna tabell bygger statistiken från den mailenkät jag skickat ut till musiklinjerna, och de kompletterande uppgifter och verifikationer som erhållits över telefon. I tabell 2 kan man se hur många som söker respektive skola, och hur många platser de erbjuder. Söktrycket får man, precis som i förra fallet, genom att dela det totala antalet sökande, med summan av antalet platser som står till förfogande. N står för antal genreprofiler som finns på varje enskild skola, medan St.D står för eventuella standardavvikelser.

Tabell 2. Söktryck efter namn på folkhögskolan, Ht 2009

Folk- högskola	Antal sökande	Antal platser	N	Profiler	Söktryck (medelvärden)	St.d
Fridhem	450	25	1	Jazz	18,0	.
Skurup	340	20	1	Jazz	17,0	.
Billströmska	230	20	1	Blandad	11,5	.
Furuboda	156	15	1	Blandad	10,4	.
Åsa	120	12	1	Blandad	10,0	.
Ljungskile	182	20	2	Jazz/klassisk	9,1	5,6
Sundsgården	240	28	2	Jazz/klassisk	8,6	4,2
Wiik	140	17	1	Folkmusik	8,2	.
Strömbäck(HT o8)	127	16	1	Musikal	7,9	.
Birkagården	572	77	2	Rock/klassisk	7,4	0,9
Sundbyberg	110	16	1	Musikal	6,9	.
Vadstena	100	15	1	Klassisk	6,7	.
Bergslagen	200	32	1	Blandad	6,3	.
Skeppsholmen	120	20	1	Blandad	6,0	.
S:t Sigfrid	101	17	2	Jazz /klassisk	5,9	2,5
Bollnäs	350	66	4	Jz/kl/fk/fk	5,3	3,8
Kageholm	80	15	1	Blandad	5,3	.
Solvik	48	9	1	Gospel	5,3	.
Kävsta	185	36	2	Jazz/klassisk	5,2	5,5
Framnäs	194	37	4	Jz/kl/rk/fk	5,2	2,9
Sjövik	222	43	3	Jz/rk/fk	5,2	3,5
Lunnevad	240	48	2	Jazz/klassisk	5,0	3,7
Liljeholmen	171	35	4	Jz/kl/fk/blb	4,9	4,4
Nyköping	87	18	1	Rock	4,8	.
Sommenbygden	80	17	1	Jazz	4,7	.
Markaryd	280	60	1	Musikal	4,6	.
Öland	84	20	1	Musikal	4,2	.
Hjo	91	24	4	Kl/ms/bl/knt	3,8	4,0
Ingesund	287	75	4	Jz/kl/fk/fk	3,8	2,5
Dalkarlså	95	25	2	Rock/blandad	3,8	0,3
Mellansel	159	46	4	Jz/rk/gs/knt	3,5	4,7
Birka	170	48	2	Jazz/klassisk	3,5	1,5
S.Vätterbygden	114	35	2	Gospel/blandad	3,3	2,9
Glimåkra	71	24	1	Gospel	3,0	.

FOLKHÖGSKOLAN SOM MUSIKALISKT FÖRMAK

Folk- högskola	Antal sökande	Antal platser	N	Profiler	Söktryck (medelvärden)	St.d
Glokala	57	19	1	Hip hop	3,0	.
Ålsta	36	13	1	Musikal	2,8	.
Helsjön	66	25	1	Klassisk	2,6	.
Geijerskolan	252	111	5	Kl/rk/bl/ms/knt	2,3	0,9
Dalsland	55	24	1	Hiphop & r'n'b	2,3	.
Härnösand	93	42	2	Klassisk/pedagogik	2,2	0,2
Oskarshamn	86	44	4	Kl/bl/knt/knt	2,0	0,5
Svefi	40	22	2	Pedagogik/bl	1,8	1,0
Högalid	28	16	1	Blandad	1,8	.
Nordiska	35	20	1	Folkmusik	1,8	.
Gamleby	22	12	1	Folkmusik	1,7	.
Brunnsvik	30	18	1	Pedagogik	1,7	.
Malung	121	72	1	Folkmusik	1,7	.
Gotland	68	41	3	Fk/fk/rock	1,6	0,3
Ågesta	10	16	1	Klassisk	0,6	.
Totalt	7195	1526	90		4,7	3,7

Förkortningar i Tabell 2: bl = blandad, jz = jazz, kl = klassisk, rk = rock & pop, fk= folkmusik & visa, ped.=pedagogik, gs = gospel, Knt = kantor, ms= musikal

Källa: Enkätdata från musiklinjerna verksamhetsåret 2009.

Vi kan i tabell 2 se att det är stora skillnader både på hur många som söker till de olika skolorna och på hur många elever folkhögskolorna tar in. Bland de skolor som tar in allra flest musiker in spe erbjuder de flesta mer än en musikinriktning. Vad som också är utmärkande för de riktigt storskaliga utbildningsinstitutionerna är att de har en lång tradition av att erbjuda musikundervisning. På Malungs folkhögskola erbjöds det spår av reguljär musikundervisning redan 1946 (Larsson, 2007, s. 87). På 1950-talet startade Geijerskolan och Lunnevad var sin musiklinje. Kapellsberg i Härnösand är från och med 1961 en filialskola till Framnäs (Larsson, 2007, s. 89). Även bland de övriga skolorna med stora studerandevolymer finns det musiklinjer eller musikkurser relativt tidigt: Birkagården (1960), Bollnäs (1963) Mellansel (1966), Birka (1967), Kävesta (1967), Oskarshamn (1968) och Södra Vätterbygden (1969). Tillsammans rymmer denna "första generation" folkhögskolor med musiklinjer

(till vilken jag också räknar Framnäs och Ingesunds musikfolkhögskolor) närmare hälften av alla nyantagna musiker 2010.

Rent geografiskt verkar det vara en fördel för skolan att ligga i närheten av en större stad (Skurup och Fridhem i Malmö, Billströmska i Göteborg, Birka i Östersund, Birkagården och Sundbyberg i Stockholm, Lunnevad och Vadstena i Linköping, Strömbäck i Umeå, Sundsgården i Helsingborg, Wiik i Uppsala, o.s.v.). Detta geografiska mönster är visserligen inte heltäckande, men det gäller för de flesta populära musikutbildningar. Det står i viss motsättning till det agrara ursprung som folkhögskolorna har då de urbana bildningsprivilegierna länge tjänade som motiv när den självägande bondeklassen etablerade folkhögskolornas positioner i tid och rum (Larsson, 2005).¹¹ Många deltagare på skolorna vittnar dock om att folkhögskolornas positioner ute på den svenska landsbygden, och det tillhörande livet på internatet, varit avgörande faktorer för deras musikaliska förkovran. Internatlivet tycks borga för en kreativ musikalisk bubbla att lära, leva och frodas i. Musikaliska läroprocesser bygger, åtminstone inom de populärmusikaliska genrerna, påfallande ofta på informella och kollektiva jam. Till stadslivet hör svårigheter att hitta replokaler, synkronisera reptider, koordinera transporter och så vidare. Andra fördelar med internatlivet som framhålls är att man kan spela dygnet runt, när andan faller på.

I tabellen kan vi också se att två folkhögskolor verkligen sticker ut när det gäller generella söktrycksnivåer. Till Fridhems och Skurups musikutbildningar söker nästan 20 personer per plats. Båda dessa utbildningar orienterar sig mot jazzmusik, och de har en geografisk rekryteringsbas som omfattar hela Sverige och ofta inkluderar andra länder.¹² En av skillnaderna mellan dessa båda skolor och andra populära folkhögskolor med musikprofiler är att de förra

11. Att en folkhögskola ligger nära en stad behöver naturligtvis inte betyda att upptagningsområdet är koncentrerat dit. Detta är, som det brukar heta, en empirisk fråga. Men vi kan hursomhelst spekulera i om inte närheten till städerna underlättar rekryteringen och upplevs som ett skönt komplement till internatlivet.

12. Främst är det danska ungdomar som söker sig till dessa skolor. Mellan 1992 och 2010 återfanns till exempel 33 danska ungdomar i elevmatriklarna på Fridhems folkhögskola.

är helt inriktade på en enda genre.¹³ Platsantalet är också strängt begränsat. Det kan finnas goda pedagogiska skäl till att hålla nere antalet antagna, till exempel att det möjliggör mer lärarledd undervisning. Det är därtill sannolikt svårare att bedriva storskalig undervisning i jazz än rock. Samtidigt bidrar de restriktiva kvoterna till att hålla utbildningarnas ”marknadsvärde” på en högre nivå, än de skulle vara om fler fick tillträde till undervisningen. Möjligtvis skulle kunna se detta som en sofistikerad form av utbildningsmässig inflationsbekämpning. Eftersom så många söker kurserna kan skolorna välja och vraka mellan ett mycket stort antal musikaliska pretendenter. Detta innebär förstås också att möjligheterna att etablera en hög musikalisk lägsta nivå och välja ut de mest talangfulla deltagarna, är betydligt större än på andra musikkurser. De låga intagningskvoterna förenat med den höga efterfrågan, producerar även en speciell känsla av konstnärlig utvaldhet. Många är kallade, men få är utvalda.

Det goda ryktet och dess effekter

Eleverna vid de mest prestigefyllda musiklinjerna tycks ha siktet inställt på musikhögskolestudier i Stockholm, Köpenhamn, Trondheim eller Göteborg.¹⁴ För många blir därför folkhögskolevistelsen en konstnärlig förberedelse där de får möjlighet att öva på ett eller flera instrument, förbereda sig för de högre musikutbildningarnas antagningsprov samt experimentera musikaliskt med likasinnade.

Om man undersöker vilken musikalisk utbildningsbakgrund som 2000-talets vinnare av jazzutmärkelser har upptäcker man, vid sidan om vissa högre akademiska studier, förvånansvärt ofta ett eller flera år på folkhögskola. Och kopplingen mellan utmärkelse och skola är slående. Listorna över vem som har tagit emot två av Sveriges finaste priser som tilldelas unga och nydanande musiker

13. Skurup har dock aviserat om att expandera genom att starta två nya musiklinjer höstterminen 2010, en med rockmusikalisk profil och en folkmusiklinje. I skrivande stund (2010) är detta inte sjösatt.

14. Jag bygger mina utsagor i detta stycke delvis på intervjuer jag genomfört med ett tiotal deltagare och musiklinjeansvariga vid ett par av prestigelinjerna i musik.

inom modern jazz – Jazz i Sverige¹⁵ och Jazzkatt-utmärkelsen för Årets nykomling¹⁶ – ser ut såhär:

Tabell 3. Vinnare av Jazz i Sverige och Jazzkatten för Årets nykomling

År	Jazz i Sverige- vinnare	Folkhögskola	Antagen år
2001	Lindha Svantesson	Skurup	1993
2002	Fredrik Nordström	Skurup	1993
2003	Josefine Cronholm	Skurup	1994
2004	Fredrik Ljungkvist	Skurup	1987
2005	Daniel Karlsson	Skurup	1993
2006	Fabian Kallerdahl	Skurup	1996
2007	Nils Berg	Skurup	1996
2008	Mariam Wallentin & Anders Werlin	Skurup & –	2000
2009	Josefin Lindstrand	Fridhem	2000
2010	Samuel Hällkvist	Skurup	2000

År	Jazzkatten Årets Nykomling	Folkhögskola	Antagen år
2001	Mattias Ståhl	–	–
2002	Fredrik Kronkvist	Skurup	1994
2003	Ludvig Berghe	Skurup	1995
2004	Jon Fält	Skurup	1998
2005	Kristian Harborg	Skurup	1998
2006	Fredrik Lindborg	Skurup & Fridhem	1998 resp. 1999

15. *Orkesterjournalen* och Rikskonserterna har sedan 1971 haft en tävling där vinnaren fick möjlighet att spela in en Jazz i Sverige-skiva samt åka på en riksturné. Omröstningsförfarandet har ändrats med tiden men arbetet sker i en referensgrupp som har som uttalat mål att ”fästa uppmärksamhet på det nya och högkvalitativa i svensk jazz”, gärna av ”ungt spjutspetsartat slag”. För mer info se <http://www.rikskonserterna.se>

16. Jazzkatten är Sveriges Radio P2:s jazzpris som delats ut sedan 1993 efter ett omröstningsförfarande som inbegriper ett urval av Sveriges jazzskribenter. Stipendiet Årets nykomling 2008 delades dock aldrig ut. Vinnaren tillkännages numera årligen på Swedish Jazz Celebration.

2007	Linus Lindblom	Skurup	1996
2009	Lisen Rylander	Skurup	1996
2010	Elin Larsson	Fridhem	2004

Genom att jag här valt ut två priser som har en relativt ung prägel, riktas undersökningen mot en generation jazzmusiker i vardande. Men eftersom listorna inkluderar namnen på pristagarna sedan ett tiotal år tillbaka ingår artister som idag är ytterst väletablerade på fältet.¹⁷ På folkhögskolesidan kan man se en frapperande dominans av Skurups folkhögskola, med lite inspel från Fridhem här och där. Tillsammans täcker de bägge skolorna imponerande 90 procent av alla pristagare på 2000-talet.¹⁸ Resultatet pekar mot att de bägge skolorna har utvecklats till en närmast obligatorisk språngbräda ut mot att etablera sig i jazzskräet. En av den samtida jazzens mest centrala passager går alltså genom två skånska folkhögskolor.

De flesta som fortsätter sina musikaliska bildningsvägar efter folkhögskolorna hamnar nog varken i jazzens eller popmusikens statusfyllda (men osäkra) frilanstillvaro, eller i en fast anställning vid någon av landets symfoniorkestrar. En betydligt vanligare karriärväg lär vara den som utmynnar i ett musiklärarjobb. Framtidsförhoppningar bland folkhögskoleelever följer en hierarki där musiker kommer överst och musikläraryrket ofta dyker upp som ett slags komplement eller andrahandsval (Brändström & Wiklund, 1995, s. 134, 139).

I relation till söktrycksstatistiken finns det – både genom de

17. Jazzkatten för Årets nykomling tillfaller förvånansvärt ofta artister som släppt tre–fyra album, och som knappast är nykomlingar. Priset förstås bättre som en sorts ”välkommen i jazzgänget”. Det tar av vad vi kan se ungefär åtta–tio år efter man blivit antagen till Skurup eller Fridhem innan man kan etablera sig som nykomling på den svenska jazzscenen. Fördröjd konsekvrering torde illustrera att jazzen är ett relativt moget konstnärligt produktionsfält (jämför till exempel den svenska popscenen).

18. I min avhandling kommer jag att kartlägga bildningsvägarna efter nämnda skolor mer ingående med hjälp av prosopografiska och sociografiska jämförelser och analyser. Till den som misstänker att utfallet ovan bygger på någon konspiration mellan jurymedlemmar och musikpersonal på skolorna, så har jag inte funnit något som tyder på att så skulle vara fallet. Jurymedlemmarna är olika och jag har inte funnit skäl att tro att musiklärarna har inflytande över dem.

blivande yrkesmusikerna och de framtida musikpedagogerna – en intressant potential i de yrkesroller folkhögskoleeleverna kan komma att inta. Mytbildningen och ryktesspridningen kring folkhögskolans musikundervisning är avgörande för att locka nya kandidater till intagningarna. Diskursirkulationen kring vilka folkhögskolor som tillerkänns värde är a och o för att etablera högt söktryck. De konsekrerade artisterna fyller en central funktion i dessa diskursflöden. Musikerna som så småningom erkänns i jazzkretsar verkar fungera som reklampelare och garantier för återväxten till musiklinjerna. I porträtten av erkända artister på olika jazzforum nämns exempelvis Skurups folkhögskola väl så ofta som någon av de väletablerade musikhögskolorna.¹⁹

De deltagare som jag intervjuat säger sig ofta ha grundat sina skolval på samtal med kompisar på olika musikestetprogram, äldre deltagare som påbörjat eller avslutat en folkhögskoleutbildning eller tips de erhållit från musiklärare de haft. Till detta kan läggas något diffusare former av ryktesspridning. På internetforum flödar till exempel långa konversationer om hur pass svårt det är att ta sig in på de olika ”folkisarna” och vilka musiklinjer som man bör försöka ta sig in på.²⁰

Folkhögskolans estetiska linjer är ett intressant förmak till den högre konstnärliga utbildningen i Sverige. Mikael Börjesson et al. (2008) har i ett pågående forskningsprojekt, ”Konsten att lyckas som konstnär”, visat att antalet år som tillbringas på förberedande utbildningar inom konstens fält ökat successivt under 1900-talet. Inom folkhögskolans musikverksamhet kan man se en liknande utveckling bland de specialiserade musiklinjerna. Mot slutet av seklet skedde också en genremässig breddning. Det som verkar ackompanjera denna boom för de förberedande estetutbildningarna är att vissa skolor etablerar sig som elitskolor. Elitfolkhögskolekurser är förmodligen inte unika för musikens område utan går nog att identifiera i korsningen mellan fler utbildnings- och produktionsfält (såsom i teaterns, konstens, fotografins och skrivandets olika förmak). Sedan gymnasiereformen 1991 har de estetiska programmen

19. Se till exempel porträtten på Digjazz: <http://www.digjazz.se/Artiklar.start.html> (2010-03-04).

20. Se till exempel <http://www.flashback.org/t282120> eller <http://www.flashback.org/t290069>.

på gymnasienivån vuxit kraftigt i antal och studerandevolymer då kommunerna fick större frihet att själva avgöra vilka program de skulle erbjuda. Detta har i sin tur lett till en galopperande konkurrens inom musikens utbildningsfält och kampen om de utbildningsplatser som anses erbjuda bäst framtidsutsikter hårdnat betänkligt. De konstnärliga selektionsprocesserna tycks med massutbildningen flytta allt längre ner i utbildningssystemet.

Diskurscirkulationens logiker kan leda oss fram till ett resonemang som gör Tabell 4 något mer begriplig. Ju fler som söker din skola desto sannolikare är det också att du kan komponera ihop högkvalitativa ensembler. Ju svårare det är att komma in på en skola, desto mer sannolikt är det att den tillerkänns ett värde bland andra musiker. Ju mer högkvalitativa och ambitiösa deltagare som befolkar din folkhögskola, desto kraftigare megafon får din utbildning gentemot omvärlden, och kommande års rekryteringskullar. Detta tycks vara en kulturell ekonomi som präglas av klassiska Matteuseffekter: ”Var och en som har, han skall få, och det i överflöd” (Matteusevangeliet 25:29).

Mot en estetisk collegeutbildning?

Ur det här utbildningssociologiska perspektivet skulle man kunna fråga sig om folkhögskolans musikaliska speciallinjer har förvandlats till ett slags estetiska collegeutbildningar. Ordet college härstammar etymologiskt från latinets *collega* som betyder ”att bli sammanvald med”. I länder med ett mer utpräglat elitistiskt utbildningslandskap än det svenska finns det gott om exempel på hur utbildningsinstitutioner kan etablera sig som obligatoriska passager till en framgångsrik karriär inom konst, politik och näringsliv. Den anglosaxiska utbildningsforskningen talar ofta om detta i termer av så kallade ”Oxbridge-fenomen”, eftersom den politiska eliten i Storbritannien har visat sig härhöra från just Oxford och Cambridge (Norris & Lovenduski, 1997). Möjligtvis är det konturerna av någonting liknande ett ”Skurhem-fenomen” vi har stött på när vi börjat undersöka hierarkierna ibland svenska folkhögskolor med musikprofil.

Den svenska folkbildningsforskaren Bernt Gustavsson har i *Bildningens väg* (1991) redogjort för hur bildningsbegreppet sedan en lång tid bär på motsättningar ”mellan process och mål, elitism och jämlikhet,

specialisering och integrering” (Gustavsson, 1991, s. 233). Eftersom musiklinjerna är mångfacetterade till sin karaktär, och denna undersökning rör sig på en ganska generell nivå, kan man inte säkert uttala sig om hur bildningsbegreppet förhåller sig till musikverksamheten i stort. Det förberedande utbildningslandskapet i musik som har folkhögskolan som bas genomsyras emellertid av både hierarkiserande och differentierande processer. Så vad man avslutningsvis kan fråga sig är vad som händer med de fria, jämlika och integrerade bildningsidealen när en liten kvartil utvalda jobbar med en särskild genre? Hur man än väljer att svara på den frågan utgör folkhögskolornas musiklinjer en viktig lärandearena med intressanta kopplingar både uppåt och nedåt i utbildningssystemet. Folkhögskolorna har länge varit platser där ungdomsdrömmar spirar. Idag är det också där som framtidens improvisatoriska musikelit dansas.

Referenser

Litteratur

- Bjurström, Erling 1997: *Högt och lågt*. Umeå.
- Bohman, Stefan 1985: *Arbetarkultur och kultiverade arbetare*. Stockholm.
- Bourdieu, Pierre 1996: *The state of nobility*. Cambridge.
- Bourdieu, Pierre 2000: *Konstens regler*. Stockholm.
- Brändström, Sture & Wiklund, Christer 1995: *Två musikpedagogiska fält*. Umeå.
- Börjesson, Mikael; Gustavsson, Martin; Galli, Raoul; Melldahl, Andreas & Wistman, Christina G. 2008: ”En prosopografisk studie över konsthögskoleelever och konstnärer 1939–2005”, *Praktiske Grunde. Tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*. Århus.
- Gustavsson, Bernt 1991: *Bildningens väg*. Stockholm.
- Grandin, Ingemar 2009: ”Ungdomskultur – och sen? Musikutbildning och utövande hos svenska 1900-talsgenerationer” i Fornäs, Johan & Harding, Tobias (red.) 2009: *Kulturellt*. Linköping.
- Edqvist, Samuel 2009: *En folklig historia*. Umeå.
- Elofsson, Stig 2002: *Vit makt-musik. Vem lyssnar?* Stockholm.
- Flisbäck, Marita 2006: *Att lära sig konstens regler*. Göteborg.
- Håkansson, Peter; Lundin, Johan A. & Nilsson, Fredrik 2008: ”Rockmusik och folkbildarnas gränser”, Berggren, Lars et al. (red.) 2008: *Populärmusik, uppror och samhälle*. Malmö.
- Larsson, Anna 2007: *Musik, bildning, utbildning*. Göteborg.
- Larsson, Staffan 2005: ”Förnyelse som tradition” i *Folkbildning – samtidig eller tidlös?* Laginder, Ann-Marie & Landström, Inger (red.) 2005. Linköping.
- Landström, Inger 2004: *Mellan samtid och tradition*. Linköping.

- Norris, Pippa & Lovenduski, Joni 1997: *Political recruitment*. Cambridge.
- Nylander, Erik 2008: "Ungdomens segrande tro". *Unison sång som social och kulturellt förmedlande folkhögskolepraktik*. D-uppsats. Umeå.
- SOU 1953:43: *Folkhögskolans ställning och uppgifter*. Stockholm.
- Scheid, Manfred 2009: *Musiken, skolan och livsprojektet*. Umeå.
- Sundgren, Per 2001: *Smakfostran*. Stockholm.

Internet

- <http://www.info.umu.se/FoDB/Projektbeskrivning.aspx?id=158>: "Jazzen och Jazzmusikern: förändrade genresystem i svenskt musikliv under 1900-talet" (hämtad 2009-09-07)
- <http://www.digjazz.se/Artiklar.start.html> (2010-03-04)
- <https://www.flashback.org/t290069> och <https://www.flashback.org/t282120> (hämtad 2010-05-11)
- <http://www.folkbildning.se/page/435/amne.htm> (hämtad 2009-05-29)
- <http://www.folkbildning.se/page/579/uppfoljning.htm> (hämtad 2010-03-10)
- <http://www.scb.se> "Deltagare i folkhögskolekurser efter län, kön och kurstyp (grupperad). Termin 1997/1VT-2008/2HT" (hämtad 2009-05-29)
- <http://svt.se/>: "Svårt rekrytera svenska musiker" i Rapport den 2009-01-10 (hämtad 2010-03-15)
- <http://www.orkesterjournalen.com/>: "Musikernas ekonomiska situation är ohållbar" (hämtad 2010-03-15)
- <http://www.rikskonserter.se> (hämtad 2010-03-15)